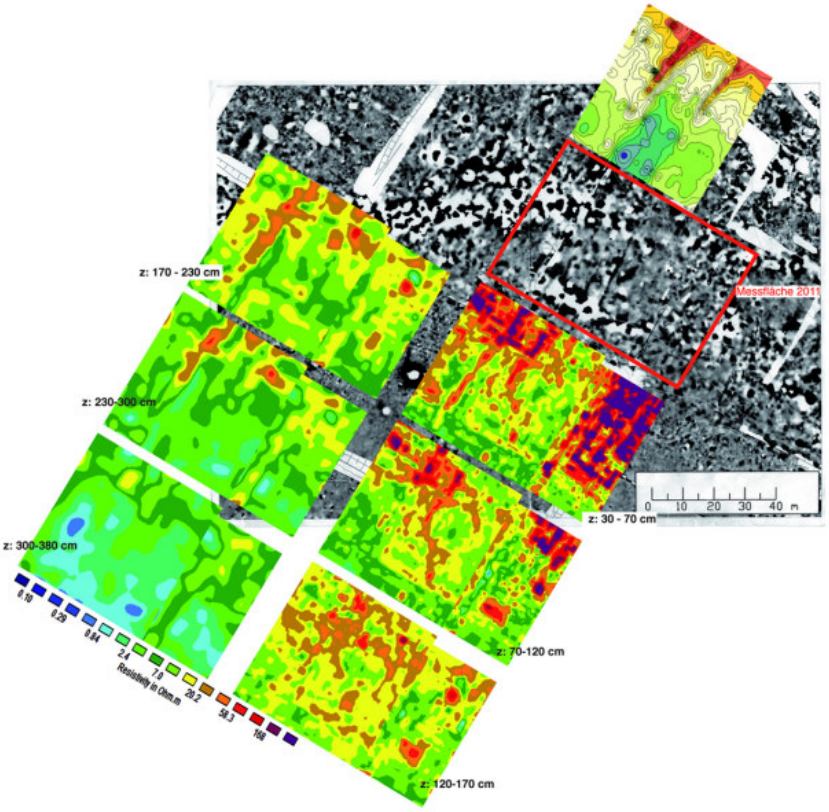
30. ARAŞTIRMA SONUÇLARI TOPLANTISI

2. CİLT

HİTİT ÜNİVERSİTESİ

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü

Nicholas RAUH
Dağlık Kilikya Yüksek Arazi Arkeoloji Araştırması: 2011 Yılı Raporu 223

Hamdi ŞAHİN
Dağlık Kilikia Yerleşim Tarihi ve Epigrafya Araştırmaları 2011 235

Doç.Dr. Füsun TÜLEK
2011 Yılı Osmaniye Arkeolojisi Çalışma Raporu 243

Mustafa H. SAYAR
Çukurova Yüzey Araştırmaları 2011 255

Erksin GÜLEÇ, İsmail ÖZER, Mehmet SAĞIR,
İsmail BAYKARA, Serkan ŞAHİN
2011 Yılı Gaziantep ve Hatay İlleri Yüzey Araştırması 257

F. Mine TEMİZ
Hatay İli'nde Türk ve İslam Dönemi Yüzey Araştırması - 2011 267

Oktay ÖZGÜL, Alpaslan CEYLAN, Akın BİNGÖL,
Yasin TOPALOĞLU, Yavuz GÜNAŞDI, İbrahim ÜNGÖR
2011 Yılı Erzincan, Erzurum, Kars ve Iğdır İlleri Yüzey Araştırmalar 277

Aynur ÖZFIRAT
Van, Ağrı ve Iğdır İlleri Yüzey Araştırması, 2011 293

Hanifi BİBER, Rafet ÇAVUŞOĞLU
2011 Yılı Muş-Malazgirt Arkeolojik Yüzey Araştırması 303

Fahriye BAYRAM, Turgay YAZAR
Artvin, Ardahan, Erzurum İli ve İlçelerinde
Ortaçağ Gürcü Mimarisi Yüzey Araştırması-2011 321

Güner SAĞIR
Kars İli ve Çevresinde Yer Alan Ortaçağ Ermeni Kiliseleri
Yüzey Araştırması 2011 Yılı Çalışmaları 337

Bülent Nuri KILAVUZ
Ortaçağ ve Sonrası Muş İli Yüzey Araştırması – 2011 349

2011 YILI OSMANİYE ARKEOLOJİSİ ÇALIŞMA RAPORU

Füsun TÜLEK

Osmaniye Arkeoloji Çalışmaları 2011 Yılında Kocaeli Üniversitesi ve Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü izinleri ve Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü ile TÜBİTAK 109K025 numaralı projenin maddi olanakları ile yürütülmüştür.Araştırma ekibi, Aslantaş Baraj Tesislerinde DSİ 6. Bölge Müdürlüğü'nce tahsis edilen Osmaniye Arkeoloji Araştırma Evi'nde konaklanmıştır. BERİKAP A.Ş. araştırmaya maddi hibe desteğini sürdürmüştür.

2011 yılı çalışma ekibinde son üç yılda olduğu üzere mimarlık öğrencilerinden oluşan bir ekip çoğunluk Mimar Sinan Üniversitesi'nden ve danışman olarak bir öğretim üyesi, Yrd. Doç. Dr. Gülşen Gülmez bulunmuş, özellikle Deli Halil antik yerleşimi çalışmalarının alan koordinatörlüğünü KOÜ mezunu mimar Cerem Sudaş veharitalama çalışmalarını harita mühendisi Hamit Akan yapmıştır. Kocaeli Üniversitesi Arkeoloji Bölümü öğrencileri Batuhan Özer, Hasan Tahsin Çilli, doktora öğrencisi Varlık İndere emekleri ile çalışmaya katılmışlardır. Berlin Freie Üniversitesi Doktora öğrencisi Birgül Öğüt ve Münster Üniversitesi Doktora öğrencisi Eva Strothenke alan çalışması sonrasında KOÜ Arkeoloji Laboratuvarlarındaetütlükkeramikler üzerinde çalışmışlardır. Araştırmanın Jeoloji danışmanı Yrd. Doç. Dr. İsak Yılmaz alanda incelemelerde bulunmuştur. Tarsus Müzesi uzman arkeoloğu Doğukan Bekir Alper Bakanlık adına yetkili uzman olarak görev yapmıştır.

Maddi manevi destek veren ve emeği ile katkıda bulunan tüm kurum ve kişilere Araştırmanın yürütücüsü olarak teşekkür ederim.

2011 yılı çalışması birkaç aşamalı yürütülmüştür. 2009 yılında başlanan Deli Halil antik yerleşiminin vaziyet planının çıkarılması çalışması büyük ölçüde çalışma takvimini kaplamıştır. Deli Halil antik yerleşiminin çevresindeki antik yerleşimlerin saptanması ve aralarında olası ilişkiyi belgeleyebilmek amaçlı alan taraması sürdürülmüştür. Ayrıca, çalışmaların başında kurgulanan temel sistematiğe sadık kalarak Toprakkale ilçesinin arkeolojik yüzey araştırması da sürdürülmüştür.

Deli Halil Antik Yerleşimi Belgeleme Çalışmaları:

2011 yılı çalışmasında 3 kalıntı bölgesinden oluşan antik yerleşimin üçüncüsü olan Doğu kısmının belgelenmesi yapılmıştır. Öncelikle 2009 yılında yapılan haritalama çalışmasının N36-D4 paftaya oturtulma işlemi geliştirilerek antik kentin yerleşkelerinin bulunan poligon ve röper noktaları ile birleştirilmesi yapılmıştır. Bu çalışma ile antik yerleşimin arkeolojik dokusu bozularak birbirinden bağımsızmış gibi günümüzde görünen kalıntılarının yöne bağlı tanımlamaları yeniden yapılmıştır. Böylelikle; Volkanik tepenin üst yamaçlarında olan ve bugünkü işlek taş ocağının altında bulunan 2001 ve 2002 yıllarında arkeolojik kültür varlığı olarak tescilli alan *Kuzey Yerleşke/ Kısım,* onun hemen alt kotunda doğu ve güneydoğuya doğru tepe eteğine yayılımlı olan kalıntılar ise *Doğu Yerleşke/Kısım* ve volkanın batısında bulunan kalıntılar ise önceki gibi *Batı Yerleşke/Kısım*

* Doç.Dr. Füsun TÜLEK, Kocaeli Üniversitesi, Fen-edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Umuttepe Yerleşkesi, 41380 İzmit/TÜRKİYE

olarak tanımlanmıştır.

Deli Halil antik yerleşimi doğu kısmında toplam 32 belgelenebilir yapı kalıntısı 3 cadde 6 sokak 12 zemin üstünde yükselen depo 8 zemin içinde sarnıç tespit edilmiştir. Sarnıçlardan 2'si dikdörtgen bir plan ve basık bir beşik tonoz örtüye sahiptirler. Diğerlerinin çoğu yuvarlak plan üstüne bingi duvar örgüsü ile yuvarlak veya konik bir üst yapı örtüsüne sahiptirler. D9 olarak tanımlı yuvarlak yapı diğerlerinden farklı örgü tekniğinde olup dairesel beden duvarı dik çıkmaktadır. Yerleştirildiği alandaki konumu ve çevreleyen birimler açısından da farklı bir düzenlemeye sahip olan D9 yapısı geçici olarak depo kümesine katılmakla birlikte işlik gibi farklı bir işlevi olduğu düşünülmektedir.

Vaziyet planının çıkarılması bitirilen Deli Halil antik yerleşiminin yapılarının çizim çalışmaları ve seramiklerinin çizimleri ile veri tabanına kayıtları Kocaeli Üniversitesi arkeoloji laboratuvarlarında devam etmektedir. Tübitak 109K025 numaralı proje kapsamında arkeo-jeolojik tespitleri tamamlanan antik yerleşimin gerek jeolojik verilerinin bilimsel değerlendirmeleri gerekse demografik çalışmaları sürmektedir.

Bir tapınak dışında anıtsal mimarisi olmayan antik yerleşimin bingi örgü tekniğinde bazalt taşlar ile örülü bingi tonozlu veya konik külahlı yuvarlak yapıları tarihsel mimari geleneğin sürdürüldüğünü göstermesi açısından bilimsel önemi büyük ve konik külahları ile son derece estetik ve egzotik bir yerleşim siluetine sahiptir.

Yerleşim ölçeğinin büyüklüğü, yoğun nüfusu yapı sayısından daha fazla zemin altında ve üstünde inşaa edilmiş yuvarlak depoları ile döneminin çok işlek ve canlı bir yerleşimi olduğunu göstermektedir. Buluntuların belli bir dönem aralığına homojen bir şekilde tarihlenmesi Deli Halil antik yerleşiminin Klasik dönemden devamlılığı olan bir denovobüyük bir kent değil, bir dönemde kurulmuş bir eksnovo yerleşim olduğunu göstermektedir. Özgün halinde birbirleri ile bağlantılı olup günümüzde üç ayrı kalıntı kümesi halinde beliren antik yerleşim, aynı coğrafyada günümüzde de Amanos yerleşimlerinde gözlenen birbirinden ayrı mahallelerden oluşan bir yerleşim özelliği göstermektedir. Deli Halil antik yerleşiminde tapınak dışındabir kamu yapısı tespit edilememiş olmakla birlikte Batı yerleşiminde arkeolojik dokusu bozulmuş duvarları kısmen ayakta duran büyük ölçekli yapı kümesi ile Doğu yerleşiminde halen yüksek duvarları ile ayakta duran Yapı 5'in kamu yapıları olduğu düşünülmektedir. Bu birkaç kamu yapısı tespitine karşın bir klasik dönem kent armatürlerine –tiyatro, meclis binası, stadyum, belki bir hamam- sahip olmayan Deli Halil antik yerleşiminin, şimdilik, bir mega- komeyani büyük bir köy tarzı yerleşim olduğu düşünülebilir. Çok sayıda zeytinyağ işliği,zeytinyağsaklama kapları olan pişmiş toprak dolia kırıkları barındırması ve Kısık Boğazı güney ağzını ve İskenderun Körfezi'nde Burnaz limanını kontrol eden stratejik konumu Deli Halil antik yerleşiminin Geç Antik Dönemde deniz ticaretinde aktif bir rol oynadığını düşündürmektedir.

Çalışmalar ilerleyip bilgi çoğalıp zenginleştikçe antik yerleşimin önemi artmaktadır. Yerel mülki amir Tüysüz Belediye Başkanı isteği üzerine Deli Halilantik yerleşiminde temizlik amaçlı kazıyı da kapsayan bir Çevre Düzenleme Projesi hazırlanmış ve 18 Haziran 2012'de Tüysüz Belediyesi Fen İşleri Müdürlüğü'ne teslim edilmiştir.

Toprakkale ilçesinde arkeolojik yüzey taraması tespitleri

Toprakkale ilçesi Kısık Boğazı'nda karayolunun doğu kenarında bulunan Mutludirsek Sırtı'nın Batı yamacında karayolu genişletme çalışması sırasında traşlanmış ve yalnızca büyük blok taşlar ile örülmüş bir koruma duvarı tespite dilmiştir. Bu duvar kalıntısı 4 büyük blok kireçtaşından oluşmaktadır. Yapılan incelemede, blok taşlarla örgü

duvarın içi çok iyi pembe harçla sıvanmış bir Antik Su Kanalını koruduğu anlaşılmıştır. Antik su kanalının 1.57 metre kadar kısmının koruna geldiğigörülmüş, ölçüm ve fotoğraflama yapılmıştır.Kısık Boğazının batı yakasında bulunan Cezaevi'nin bulunduğu tepenin doğuya bakan yamacında bir hafriyat çalışmasının ortaya çıkardığı içi pembe sıvalı sutün elitonozunun yerinden sökülerek başaşağı atıldığı görülmüştür. En azından su kanalının Murtludirsek sırtı yamacından Kısık Boğazı'ndankarşı yamaca geçerek devamettiği anlaşılmıştır. Ki, bu durum 1892'de Heberdeyve Wilhelm tarafından bir çizimle de belgelenmiştir.

Murtludirsek sırtında su kanalının bulunduğu noktadan daha kuzeye gidildiğindentepeninToprak kale konisine doğru yumuşak bir eğimle sonumlandığı yerde, yani kuzey yamacında bulunan tarlada az sayıda ama kaliteli Geç Roma Kırmızı Astarlısı, daha çok Foça üretimi M.S. 5.-6. Yüzyıllara tarihli tabak ağzı ve bir su kabı ağzı bulunmuştur.

Murtludirsek sırtı güney doğusunda *Tapur* mevkii denilen alanda çok yeni bir zamanda traktör ile dağıtılmış antik bir villa rustika duvarları ile tespit edilmiştir. Planı bozulmuş yapının yıkılmış duvar örgüleri fotoğraflanmıştır. 197 metre rakımda bulunan yapı Kuzey 37°01'43.2 ve Doğu 36 09'32.9 koordinatlardadır.

Tapur villa rustika olarak tanımlanan yapının hemen doğusunda başlayan kaliçikayalıklar üstünde bölgenin tipik kaya mezarlarından oluşan bir nekropol tespit edilmiştir. Tapur nekropolünde bulunan mezar trapez ağızlı kayaya oyulmuş kısa dromoslu, dromosu mezar ağzına kadar oygu basamaklı, içi 2 veya 3 odalı kaya mezarlarında oluşmaktadır. Ağızları tamamen veya belgeleyebilecek kadar açık olan 3 adeti belgelenmiş olmasına karşın mezar sayısı 20 kadardır.

Tapur nekropolünün kuzeybatı ucunda hemen kayalık alanın eteğinde Kuzey 37°01'48.4 ve Doğu 36°09'34.9 koordinatlarında bir yağ oluğu tespit edilmiştir. Tapurnekropol yağ oluğunun kuzeyinde ise kaya içine oyulmuş kısmı olarak doğu ve batı cephesinden blok taş örgü ile duvar yüksekliği eşitlenmiş bir sarnıç bulunmuştur.

Tapur Sarnıç kısa kenar 8.54 metre ve uzun kenar 16.97 metre ölçülerindedir. Sarnıcın derinliği sarnıç içine yerleşik bozyılan – Çukurova engereği bulunması nedeniyle ölçülememiştir.

Murtludirsek sırtının kuzeyinde Kısık Boğazının tam ortasında konumlu tepenin üstünde Toprakkale bulunmaktadır. Kalenin bir höyük üstüne yapılıp yapılmadığı konusu yabancı bilim insanları ve yerel tarihçiler arasında tartışma konusudur. TÜBİTAK-SOBAG 109K025 numaralı projede Deli Halil antik yerleşimi ve çevresinin jeolojisi inceleme kapsamında olduğundan Kısık Boğazı ve Toprak kale çevresi de bilimsel olarak incelenmektedir. Jeolojik incelemelerin yanısıra kale ve çevresinde arkeolojik ve mimari incelemeler de başlatılmıştır. Kalenin birimleri, duvar örgüleri ve mimarisi iç ve dış kale olarak mimari incelemeye tabii tutulurken kalenin konumlu olduğu tepe eteklerinde de arkeolojik veri taraması yapılmıştır. Kale tepesinin doğu, güney ve güneydoğu kısımlarında bir tek veriye rastlanmazken güneybatı, batı ve kuzey yamaçta yoğun seramik kırıkları toplanmıştır. Tarımsal etkinliğin zeytin fideleri ile son birkaç yılda görüldüğü kuzey yamaçta çoğunluk sırlı ölçek olarak büyücek tabak parçaları bulunmuş ve bitki örtüsünün altında duvarlar olduğu anlaşılmıştır. Toplanan etütlük keramikler ekip üyesi olan dönemlerinin uzmanlarınca incelendiğinde Hattuşa ve Yumuktepe'de benzerleri olan Hitit keramik örnekleri saptanmıştır (Müller-Karpe 1988, Lev. 29, S1 a-b; Müller-Karpe 1988, Lev. 42, Te 1a-b).Ayrıca Demir Çağ'a tarihli keramik örnekleri de Toprakkale'nin

bulunduğu tepenin üstünde yerleşimin bu dönemde de sürdüğünü göstermiştir. (Arslan 2010, Levha 46, 289-293 or Arslan 2010, Levha 48, 314-315).[1]Toprak kale etütlük keramiklerinin Orta Hellenistik ve Roma İmparatorluk dönemlerinde kesintisiz sürdüğü[2] ve bir hiatus ile Ortaçağ sırlı keramikleri kaliteli bezemeleri ve sayıca çok olmaları ile dikkat çekmektedir.[3]

Toprakkale'nin dış ve iç sur duvarları okuma ve incelemeleri yapılmıştır. Gelecek çalışma döneminde de devam edecek çalışmanın ön değerlendirmesi ilk elde Müller-Wienerve Edwards'ın yaptıkları plan çizimlerinin eksik ve kısmi yanlışları saptanmıştır. Kalenin yeniden değerlendirmesini kapsayan bu çalışma bağlamında Düziçi İlçesi'nde bulunan Harun Reşid kalesine gidilmiştir.Harun Reşid kalesinde yarım bırakılmış arkeolojik kazı ve duvar tümlemesi şeklinde restorasyon yapıldığı görülmüştür. Bu çalışma, plan ve üslup okumalarında karşılaştırma yapmak bakımından yararlı olmuştur.

Önceki çalışma sezonları tespiti olup çizimi tamamlanmamış olan Toprakkale ilçesi'nde bulunan Kürek Kalesi'ne bir kez daha gidilmiş ve yapılan ölçümler ile çizimleri gerçekleştirilmiştir.

Tülek Höyük 2'nin kuzey yönünde ve DedeTepe'nin batısında bulunan 2 ayrı sırtta konumlu kaya mezarları bulunmaktadır. Tülek Höyük 2 Nekropolü olarak tanımladığımız mezar alanının doğusundaki sırta Doğu Nekropolü batısı ise Batı Nekropolü olarak tarafımızca tanımlanmıştır. Batı Nekropolü 37°08'43.37" ve 36°14'97.03" koordinatlarında başlayıp 69 ve 92 metre rakım aralığına yayılmaktadır. Doğu Nekropolü ise 37°08'32" ve 36°15'38.7" koordinatlarında başlayıp 124 ve 139 m. rakım aralığına yayılıdır. Batı Nekropolünde 42 adet Doğu Nekropolünde 27 adet kaya mezarı tespit edilmiştir.Batı nekropolünde 2 adet yeni ve devam etmekte olan kaçakkazı görülmüş ve İlçe JandarmaKomutanlığı'na bildirilmiştir. Mezarların hemen hepsi trapez ağızlı zemin kayaya oyulmuş mezarlardır. Trapezağızlı kaya mezarlar arasında tek odalı çift klineli olanlar bulunduğu gibi 2 veya 3 odalı olanları da bulunmaktadır. Mezarların ağzı doldurulmuş ve içi belgelenemez durumdadır. Yalnızca yeni kaçak kazı ile içi boşaltılmış mezarın 3 odalı mezar tipinde olduğu anlaşılmıştır.

Tülek Höyük 2'nin kuzeyinde Arslan pınarı Sulama Kanalının hemen kenarında 66 metre rakımda 30 metre çaplı bir yükseltinin üstünde ilk 1903 yılında yapılmış 10 kadar mezar bulunmaktadır. Bu küçük mezarlık incelendiğinde 2 adet yuvarlak sütunun in situ durduğunu ve yol kenarı ile sulama kanalı kenarına tarla sınırtaşı gibi dizilmiş, renkleri kararmış taşların da hepsinin kaliteli beyaz mermerden yuvarlak sütunların parçaları veya entablature parçaları olduğu anlaşılmıştır. Yapının bugün kalan hali ile 4 metre yükseklikte bir podyumu olan tapınak olduğu anlaşılmıştır. Mermer mimari parçaların (6 adet sütunun) ölçüleri alınmış ve alan fotoğraflanmıştır.

Kısık Boğazı doğu yakasında bulunan Murtludirsek sırtından güneyde 3 sırtın bitimi ve batı yakasında hizasında konumlu cezaevi yapısı Osmaniye İl sınırını oluşturduğundan daha güneyde arkeolojik varlık taraması yapılmamıştır.

---

[1]B. ÖĞÜT, "Prehistoric Pottery in East Cilicia – A Holistic Approach to the Osmaniye Ceramics"başlıklı poster bildirisinde 8. Uluslararası Yakın Doğu Arkeoloji Kongresinde (8.ICAANE) Varşova, Polonya'da Toprak kale keramiklerini incelemesini sunmuştur. Çalışma, bilimsel makale olarak yayına hazırlanmaktadır.

[2]E. STROTHENKE tarafından söz konusu dönem keramikleri çalışılmaktadır.

[3]F. TÜLEK Ortaçağ sırlı keramiklerini çalışmaktadır.

KAYNAKÇA

ARSLAN, N.
Kilikya Demir Çağı Seramiği. İthal Boyalı Seramikler ve İlişkiler İstanbul 2010.

ROBERT W., EDWARDS.
The Fortifications of Armenian Cilicia.Dumbarton Oaks Research Collection. Washington D.C. 1987

MÜLLER-KARPE, A.
Hethitische Töpferei der Oberstadt von Hattuša. Ein Beitrag zur Kenntnis spät-grossreichszeitlichen Keramik und Töpfer betriebe unter Zugrundelegung der Grabungsergebnisse von 1978–82 in Bogazköy, Marburg 1988.

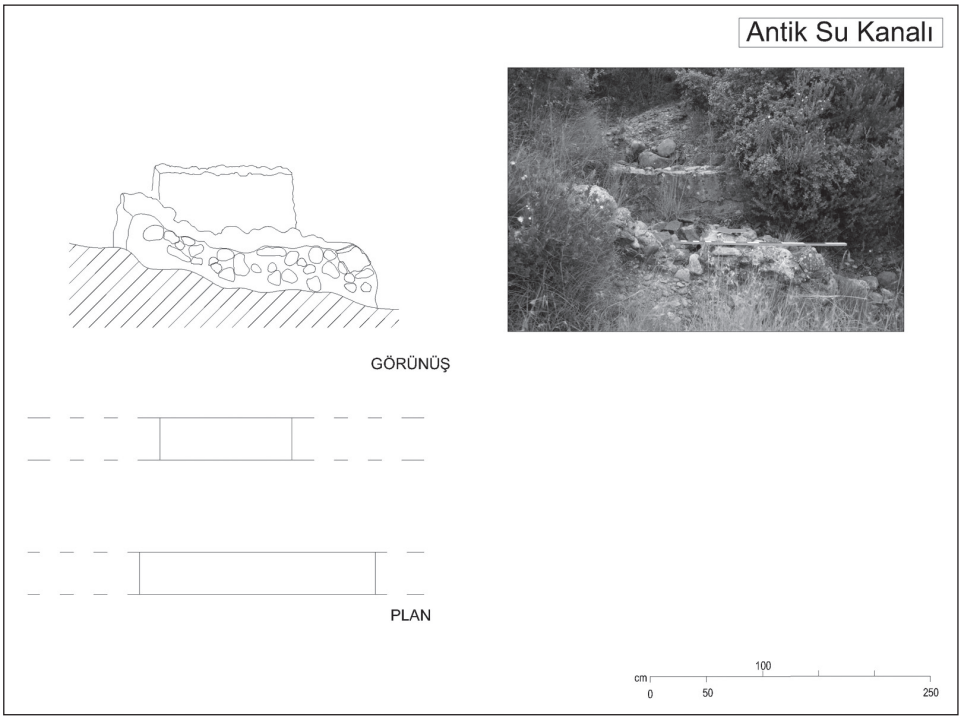
MÜLLER-WIENER
Wolfgang. *Burgen der Kreuzritter im Heiligen Land, auf Zypern und in der Ägäis* Berlin. 1966

Resim 1 A: Genel konum

Resim 1 B: Deli Halil dogu plan

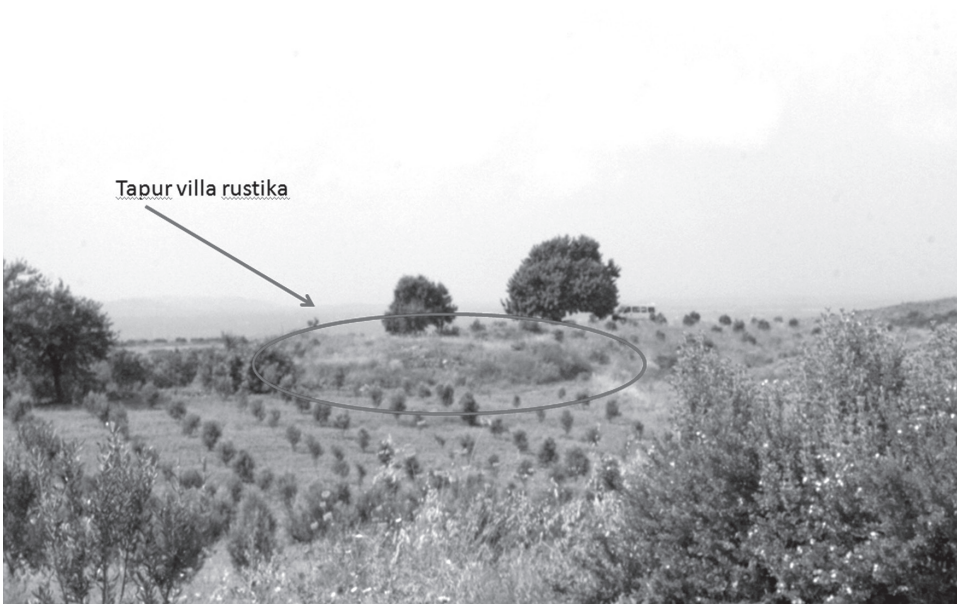
Resim 2: Kısık antik su kanalı

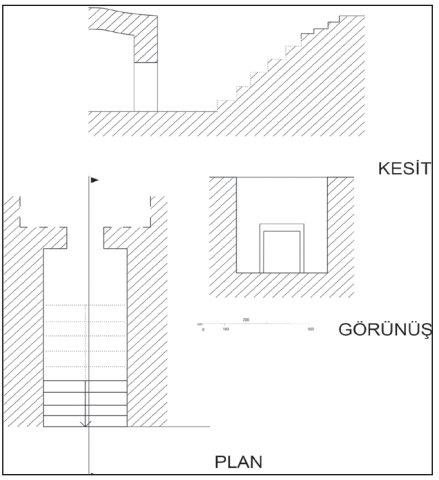
Resim 2A: Kısık antik su kanalı

Resim 3: Tapur villa rustika nekropol ve sarnıc

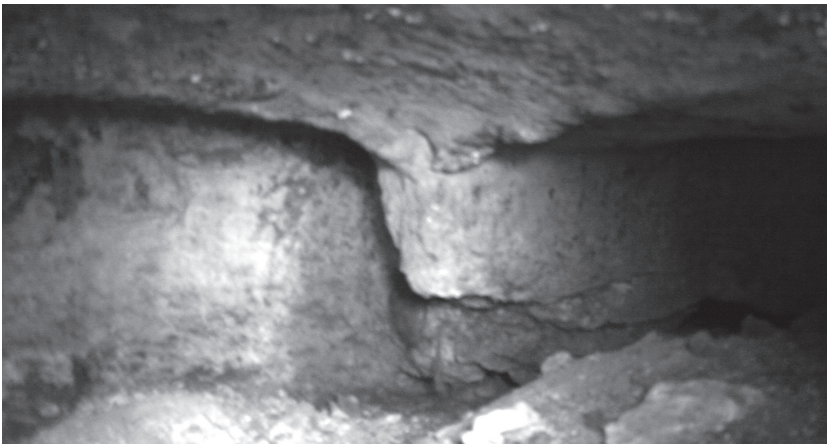

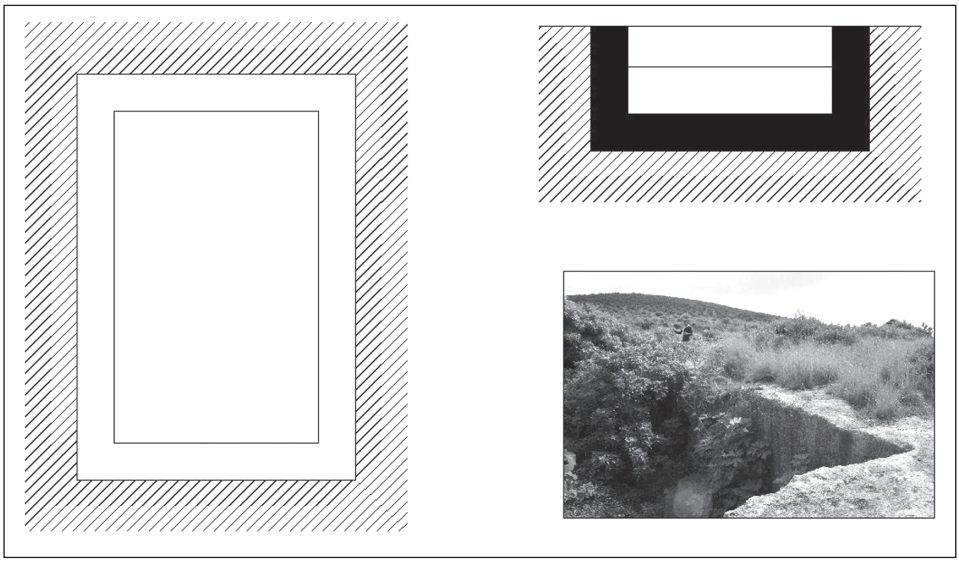
Resim 3A: Tapur villa rustika konumu

Resim 4: Tapur Mezar 1

Resim 4A: Tapur Nekropol Mezar 1

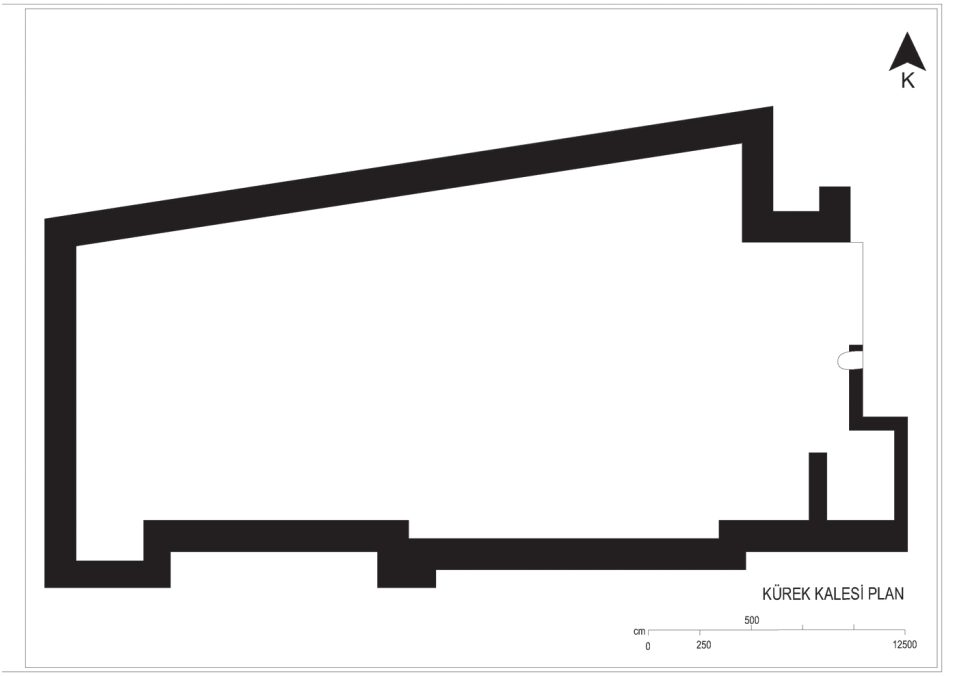

Resim 4B: Tapur Nekropol Mezar 1 iç

Resim 5: Tapur sarnıç

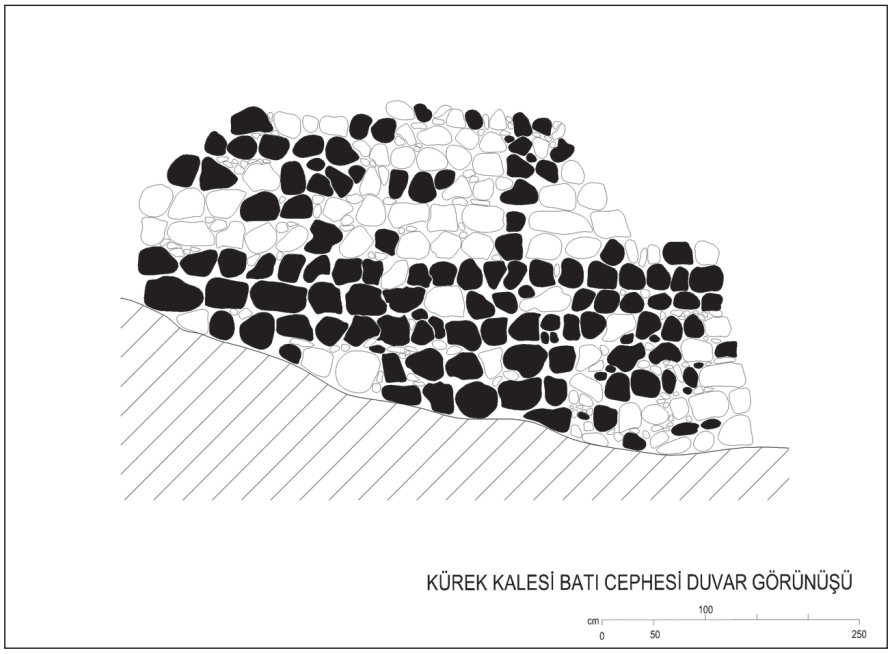
Resim 5A: Tapur sarnıç

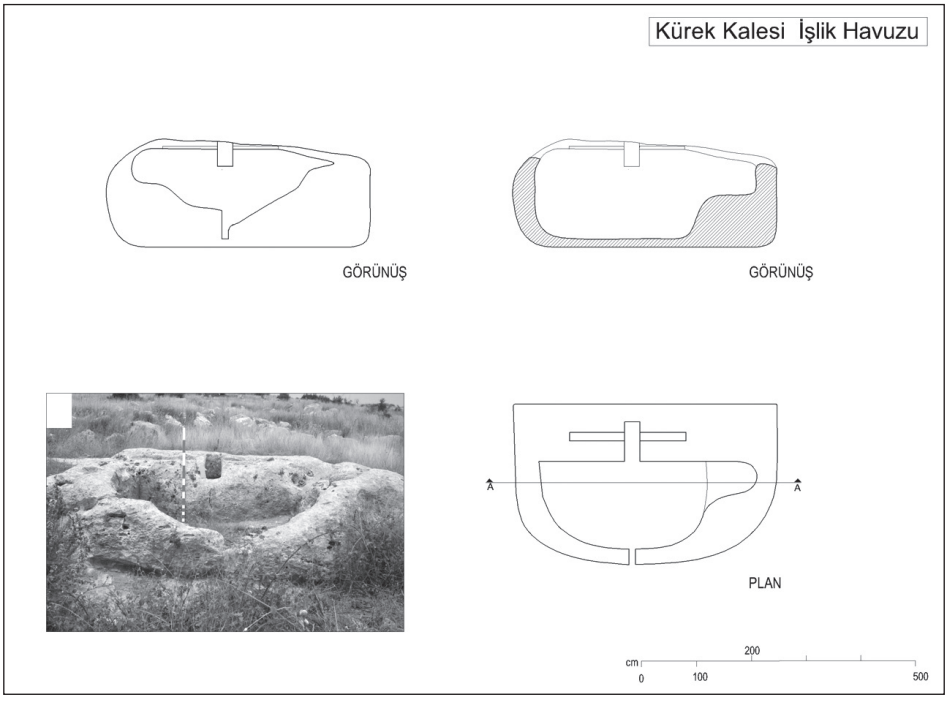
Resim 6: Kürek Kalesi plan

Resim 6A: Kürek Kalesi batı cephe

Resim 6B: Kürek Kalesi batı cephe duvar

Resim 6C: Kürek Kalesi altı işlik havuzu